

מאוצרות הפרשה

רקומה על גבי בגד – גם היא נמחקה ונעלמה כלא הייתה. ברגע שנמחקה העבודה זרה – הותר לישראל להשתמש בבגדים אלו. לכן בתחילה ציום הקב"ה לשאול ממצרים גם שמלות, אך כשבא לצוות על כך שוב, היה זה לפני מכת בכורות, ומאחר שהיו סמלי עבודה זרה על הבגדים, אמר להם לשאול כלי כסף וכלי זהב בלבד ולא בגדים. אבל כשהגיעו לשאול בפועל, היה זה אחרי מכת בכורות, ואז יכלו לשאול גם בגדים ושמלות, אחר שנמחקה מהם העבודה זרה. (ומתוק האור)

ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף על הבתים אשר יאכלו אותו בהם (יב, ז)

ויש לתמוה דלקמן גבי ציווי משה לישראל נאמר ולקחתם אגודת אוזב וגו' והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף, הרי שהקדים משה משקוף למזוזות ואילו הקב"ה הקדים מזוזות למשקוף. ונראה עפ"י המבואר ברש"י יומא (לג): דאסור להקדים להניח תפילין של ראש קודם של יד, דאין מעבירין על המזוזות והרי הוא פוגע בזרוע תחלה, וע"כ של יד קודם. וא"כ מובן שהקב"ה אמר שיתנו מקודם על המזוזות ואח"כ על המשקוף דהא המזוזה קרובה יותר לאדם מהמשקוף ואין מעבירין על המזוזות, ונתחייבו לקיים מצוות נתנית הדם מקודם על המזוזות. אולם הרי כתב בתרגום יונתן (יתרו י"ט-ד) על הפסוק ואשא אתכם על כנפי נשרים, שהקב"ה הביא בענן את בני ישראל ב"ד ניסן למקום המקדש בירושלים להקריב קרבן פסח, ואח"כ הוא החזירם בענן לדירתם במצרים, והנה ודאי שישראל הביאו עמם את הדם בסף ממקום המקדש למצרים, שהרי הוצרכו ליתן את הדם על בתיהם. והנה כשיורדים מן העננים למעלה נפגשים קודם במשקוף ואחר כך במזוזה, וע"כ גבי הציווי אמר משה שיתנו מקודם על המשקוף כי בפועל פגעו במשקוף תחלה שהרי ירדו מן העננים. והקב"ה צוה את המצוה שיעשו בדרך הטבע במצרים, וכמש"כ הרמב"ן דמצוות התורה לא נצטוו בדרך נס, וע"כ צוה להקדים מזוזות למשקוף כי אין מעבירין על המזוזות, ובדרך הטבע במזוזה פוגע תחלה, אבל משה רבינו צוה כפי שהיתה במציאות שירדו מעל העננים והדם בידם. וע"כ צוה מקודם ליתן על המשקוף ואח"כ על המזוזות.

(הגאון רבי נתן גשטטר זצ"ל, להורות נתן)

ומצות על מררים יאכלהו (יב, ח)

בהגדה של פסח אומרים קודם אכילת "מורך" (ומקורו במסכת פסחים קטו): "זכר למקדש כהלל, כן עשה הלל בזמן שבית המקדש היה קיים היה מורך מצה ומרור ואוכל ביחד, לקיים מה שנאמר: 'על מצות ומרורים יאכלהו'."

את מעשהו של הלל פירש ה"חזון ישעיהו" בדרך דרוש: מצינו במסכת ברכות (ס): "מעשה בהלל הזקן שהיה בא בדרך ושמע קול צוחה בעיר, אמר: מובטח אני שאין זה בתוך ביתי".

ומנין ידע הלל שקול הצוחה אינו מתוך ביתו?

אלא שאומרת הגמרא (שם): "לעולם יהא אדם רגיל לומר: כל דעביד רחמנא – לטב עביד". הלל הרגיל את בני ביתו בדבר זה, והם ידעו לקבל כל דבר באהבה – רעה כטובה, בהאמינם כי הכל לטובה. ועל כן כששמע הלל קול צוחה ידע בבטחון גמור כי אין זה מתוך ביתו.

וזהו שהיה הלל כורך מצה ומרור ואוכלן יחד – להורות לנו שהטוב והרע כרוכים כאחד ושניהם לטובה, וחיב אדם לברך על הרעה כשם שמברך על הטובה. (ומתוק האור)

ואנחנו לא נדע מה נעבד את ה' עד באנו שמה (י, י-יא)

מדוע באמת רק בהגיעם למדבר ידעו ישראל כיצד יעבדו את ה'?

באר ה"הכתב סופר": כל מי שהתרחש לו נס חייב להביא קרבן תודה, אמרו אפוא משה ואהרן לפרעה: בהתאם למעשיך ולקשיות ערפך, שהנך ממשיך להציק לנו, הקב"ה עושה לנו עוד ועוד נסים, ועל כל נס ונס, עלינו להביא קרבן תודה נוסף. נמצא שבשל עקשנותך, אנו נדרשים להקריב עוד קרבנות. אי לכך, איננו יודעים לומר מראש כמה קרבנות עוד יהיה עלינו להקריב, ורק כאשר נצא באופן סופי וגאולתנו תושלם, נוכל לדעת כמה עלינו לשלם כאות תודה לבורא העולם על שהציל אותנו מתחת ירך. (ומתוק האור)

ויהפך ה' רוח ים חזק מאוד (י, יט)

מה הטעם שבלקיחת הארבה הוצרך ברוח ים חזק מאוד, בשונה מהגעת הארבה שהגיע ברוח קדים (פסוק יג)? י"ל שכשהארבה הגיע הוא היה חי וחי נושא את עצמו. משא"כ אח"כ כשהוא נלקח, המצרים שמו אותם לשימורים בתוך חביות ואז הם היו מתים ומת לא נושא עצמו לכך הוצרכו לרוח ים חזקה להוציאם מהשימורים.

עוד נגע אחד אביא על מצרים אחרי כן ישלח אתכם מזה כשלאו כלה גרש יגרש אתכם מזה (יא, א)

מי שישים לב למהלך הפסוקים בפרק זה יראה שבתחילה הקב"ה מודיע על מכת בכורות, אח"כ בפסוק ב' מדבר על שאלת רכושם של מצרים – דבר נא באזני העם וישאלו... ואח"כ שוב חוזר למכת בכורות, ויש לעיין למה סדר הפסוקים הוא כך. ונראה לבאר ע"פ הגמ' שהמצרים דנו לפי אלכסנדר מוקדון ששייבו להם ישראל את הרכוש שנטלו ממצרים, ואמר להם גביהה בן פסיסא שמוגיע להם שכר עבודתם במשך 210 שנים, ע"כ הגמ'. והנה פועל שחוזר בו באמצע היום ידו על התחתונה, משא"כ כשבעה"ב חוזר בו אזי יד הפועל על העליונה, ולכאורה כשיצאו בני"מ ממצרים אחרי 210 שנים ולא אחר 400 שנה אז זה נחשב שעזבו אותם באמצע העבודה, וא"כ דינם היה צריך להיות על התחתונה ולא יקבלו שכר מהמצרים. לכן אמר הקב"ה למשה בפסוק א' עוד נגע אחד אביא על מצרים ואח"כ הוא עצמו יגרש אותם וממילא ושאלו איש מעם רעהו, והיינו כיון שהבעה"ב מגרש באמצע א"כ הוא חייב לשלם להם על הכל וממילא יוכלו לקחת מהם כלי כסף וזהב. ואח"כ התורה מביאה את מכת בכורות. (הנוכת התורה)

דבר נא באזני העם וישאלו איש מאת רעהו ואת רעהו ואשה מאת רעותה כלי כסף וכלי זהב (יא, ב)

כשמתבוננים בלשון הפסוקים מתגלה דבר מענין: לעיל (גכב) בצווי הקב"ה על משה, נאמר: "ושאלה אשה משכנתה ומגרת ביתה כלי כסף וכלי זהב ושמלת". כאן, כשחוזר הקב"ה על הצווי, לא הוזכרו ה"שמלות", ואילו לקמן, כשבאים ישראל לבצע הלכה למעשה את דבר ה', נאמר שוב: "ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלת". מה פשר הדבר?

באר ה"חתם סופר": המצרים נהגו לרקם את בגדיהם סמלים של העבודה זרה שלהם, וכיון שכך – אסור היה לישראל ליטול בגדים אלו מהם. אמנם בינתיים, בין הצווי לקיומו, התרחשה מכת בכורות, ואז – כשם שהמצרים עצמם לקו גם אלהיהם לקו; פסל ממתכת – נמס, פסל מעץ – נשרף, פסל מאבן – התפוצץ, ואם העבודה זרה היתה

רק מצוה לשם שמים מגינה

יְכַה תֹּאכְלוּ אֹתוֹ מִתְּנִיכֶם חֲגָרִים נַעֲלִיכֶם בְּרַגְלֵיכֶם וּמַקְלָכֶם גִּידְכֶם וְאֶכְלֵתֶם אֹתוֹ בַּחֲפִזָּן פֶּסַח הוּא לֵה' (י"ב, י"א) ופרש"י: "פסח הוא לה' - הקרבן הוא קרוי פסח על שם הדלוג והפסיחה, שהקב"ה מדלג בתי ישראל מבין בתי מצרים וקופץ ממצרי למצרי וישראל אמצעי נמלט, ואתם עשו כל עבודותיו לשם שמים".

לכאורה יש להבין: מה השייכות בין העובדה שהקדוש ברוך הוא פסח ודילג על בתי ישראל בעת מכת בכורות, ובין הדרישה אשר נדרשה מהם, כפי שמביא רש"י הקדוש, לעשות את כל עבודותיו של הקרבן לשם שמים דוקא? את התשובה נבין על פי המעשה הבא:

באחת השנים, בעיצומו של החורף הקשה, נתקף הצדיק רבי משה מרדכי מלעלוב בהתקררות קשה. הוא קדח מחום, וחולשתו היתה עצומה. ובכל זאת, במוצאי שבת, עמד בתוקף על רצונו לצאת אל הרחוב בכדי לקיים את מצות קידוש לבנה, אותה נוהג היה לקיים תמיד בהתלהבות מרובה.

בלית ברירה, נאלצו משמשיו של הצדיק להיענות לדרישתו, הם ליווהו אל הרחוב, שם קיים את המצוה בהתלהבות כדרכו, ולאחר מכן, בדרכו חזרה אל הבית, ביקשו לנצל את ההזדמנות בכדי להראות לו את המכונית החדשה שנקנתה בעבורו. אולם הצדיק, סירב בתוקף. לא זו בלבד שלא הפנה את מבטו, אלא שאף כיסה את עיניו בידו בכדי שלא לראות את המכונית אפילו באקראי!

למראה הבעת הפליאה על פני משמשיו, הסביר הצדיק: "מבואר בגמרא במסכת פסחים, כי אדם פטור מלבדוק את החמץ בחורים ובסדקים שבמפולת, וזאת משום שישנה שם סכנת עקרב. הגמרא מדגישה, כי אילו אכן היתה כוונתו אך לשם מצוה - אין מקום לחשש, שהרי שלוחי מצוה אינם ניזוקים, אולם יש מקום לחשש שמא ינצל אדם זה את ההזדמנות בכדי לחפש גם אחרי סיכה כלשהי, ואז כבר לא יהיה בגדר שליח מצוה, ועלול להינזק. הרי לנו, כי אמנם המצוה מגינה על האדם, אולם זאת בתנאי שכוונתו אינה אלא לשם מצוה, ואינו מסיח את דעתו לשום ענין אחר!

"ובכן, הערב, על פי מצבי, אסור היה לי לצאת מביתי כלל. אלא מה? סמכתי יתדותי על כך ששלוחי מצוה אינם ניזוקים, ולכן יצאתי לקדש את הלבנה... אולם כל זאת בתנאי שאכן כוונתי לא תהיה אלא לשם שמים בלבד, אשר אז יכול אני להיות סמוך ובטוח כי המצוה תגן עלי! לעומת זאת, אם אפנה את דעתי לדברים אחרים, שאינם שייכים למצוה - הלא שוב אינני יכול לסמוך על הגנתה של המצוה, והרי זה פיקוח נפש של ממש!"

הרי לנו, כי אדם המקיים את המצוה לשם שמים, ולא בכדי להנות ממנה, מובטח לו שלא ינזק. לעומת זאת, אדם אשר מקיים את המצוה גם מתוך רצון להנאה עצמית - אינו מובטח בהבטחה זו. ומכאן תשובה לשאלתנו:

שכן הנה, במכת בכורות נשקפה סכנה לבכורי ישראל, שהיו עלולים גם הם למות כמו בכורי המצרים. אמנם, מובטחים היו ישראל כי אם יקיימו את מצות קרבן הפסח ויתנו מדמו על המשקוף - ינצלו, אולם זאת בתנאי שיעשו זאת לשם המצוה בלבד, ולא לשם הנאה. מעתה, התעוררה בעיה: הלא אם יעשו בני ישראל את אשר נצטוו, בכדי להינצל ממכת בכורות, לא תהיה זו מצוה לשם מצוה, אלא מצוה שמעורבת בה הנאה נוספת, ואם כך, כבר לא יהא בה כדי להגן עליהם. לפיכך, הזהיר משה רבינו את בני ישראל ואמר להם כך: אמנם פסח הוא לה' - אשר עתיד לפסוח על בתיכם... אולם אתם אל תעשו את המצוה בכדי להינצל, אלא עשו כל עבודותיו לשם שמים בלבד, ורק אז, יהא בה בזכות המצוה כדי להגן עליכם. (ללמדך - שמות" מאוצרותיו של הרב מרדכי פרוינדליך זצ"ל)

פינת ההלכה

הושטת 'שלט' לגוי בשבת לצורך הדלקת חימום

שאלה: במנצ'סטר אנגליה שהוא מקום מאוד קר נכתבה ההסקה המרכזית בליל שבת, וביקשו מגוי לחזור ולהדליקה (כמבואר בשו"ע סי' רעו סעי' ה' 'שהכל חולים אצל הקור'). הגוי לא הסכים להיכנס לבית בגלל נגיף הקורונה, שעפ"י חוק המדינה אסור להיכנס לבית שאינו שלו, אבל אמר שאם יורידו לו את ה'שלט' הוא ידליק, האם מותר להוציא אליו את ה'שלט'?

תשובה: א. אם מקפידים מאוד על ה'שלט' כדי שלא ישבר, הרי הוא מוקצה מחמת חסרון כיס, ואסור ליהודי לטלטלו אפילו לצורך גופו (עי' שו"ע סי' שח סעי' א), אבל אם לא מקפידים עליו כל כך הרי הוא כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לצורך גופו ומקומו (שם סעי' ג), ולכאורה מותר להוציאו לגוי כדי שידליק את החימום. ב. יש להוסיף, שאע"פ שכתב המשנ"ב (שם ס"ק ל"ד) שכלי שמלאכתו לאיסור מותר לטלטלו 'כשצריך הישראל לגופו של כלי', עי' שם, ומשמע מזה שאם שכן גוי יבקש מישראל פטיש לצורך הגוי יהיה אסור לישראל לטלטלו (הגרש"ז אויערבך זצ"ל מובא בשש"כ פרק כ' הערה כ'), בכל זאת בנד"ד שהכל הוא לצורך חימום הבית של ישראל נחשב לצורך ישראל, ומותר (וכעין זה מבואר שם בשש"כ ח"ג לגבי אשה שקיבלה שבת להושיט לבעלה כלי שמלאכתו לאיסור, עיי"ש). (הגאון רבי יהודה אריה דינר שליט"א, מים חיים)

חידה שבועית

עלפה בחורים: אברהם, יצחק ויעקב, הוכנסו לחצר אחד. אמרו להם:
צוּרִימִס לִכְתּ אַת הַצִּינִיק וְשֵׁימִס לִכְתּ עַל הַרְאָס כּוּבַע אֲדוּס אוּ יִרֹק. הַמְשִׁימָה: מִי שְׂרֹאָה
כּוּבַע אֲדוּס עַל הַרְאָס הֵא אַחַד מֵנִי חֲמִיּוֹ שִׁרִימִס אַת הִיָּד. מִי שְׂמֵיִצ לִמְסַנְא, הַדְרִק כֹּף
הֵיא, אִינָה כּוּבַע יֵשׁ לוֹ עַל הַרְאָס עֵיזָא הַחוּצָה. מֵהוּ שְׂמֵיִצ כּוּבַע אֲדוּס וּפְתַחוּ לָהֶם אַת
הַצִּינִיק. הַשְׂמֵיִצ, בְּאוֹפֵן טְבִיעֵי הַצִּינִיק. כְּצִבּוֹר מְסַכֵּר שְׂנִיּוֹת יִצָא אֲבֵרֵהֶם הַחוּצָה. אִיק הַיִּצ
לִמְסַנְא יֵשׁ לוֹ כּוּבַע אֲדוּס עַל הַרְאָס?

תשובה לחידה פר"ש: שאין בהם התראה. **תשובה לחידה:** כדי להשאר בחיים, על האורח ללגם מהכוסית שבידו הימנית של המארח. **על הצאבה:** שימי שטמפפר נ"י

מזל טוב

מרכז העיר: משפחת ישי גרמה להולדת הבת **משפחת ריימן** להולדת הבן **גני דדר:** משפחת אוסטריי להכנס הבן לעול תורה ומצוות

פתרונות לחידות והודעות לשמחות ניתן לשלוח עד יום שני בפקס: 037608833 או למייל a7608833@gmail.com

היחידה לחינוך חרדי ותרבות מורשת ישראל **רמי גרינברג**, ראש העיר **פתח תקוה**. קצב של עיר, לב של מושבה